

YU ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIII/1–2

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXIII

Св. 1–2 (1999)

САДРЖАЈ

Граматика и нормативистика

О реченицама типа ОТИШЛА ЈЕ КОД МАЈКЕ / ОТИШЛА ЈЕ ДО МАЈКЕ (МИЛКА ИВИЋ)	1
Сложени везник <i>йим више шйо</i> (СЊЕЖАНА КОРДИЋ)	5
Временска употреба конструкција <i>на + акузайив</i> и <i>у + акузайив</i> са именицама које значе годишња доба (СРЕТО ТАНАСИЋ)	15
О речима изведеним од имена одн. презимена познатих личности (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	24
О облицима компаратива придева <i>низак</i> (ЖИВОЛИН СТАНОЈЧИЋ)	36
<i>Посћуман</i> и <i>йосћумно</i> или <i>йосћухман</i> и <i>йосћухмно</i> (НИКОЛА РОДИЋ)	42
Скраћеничке сложенице и ортографска норма (СЛОБОДАН МАРЈАНОВИЋ)	47

Лексикологија и семантика

Неке карактеристике придева са префиксима <i>о-</i> и <i>йо-</i> у савременом српском језику (СТАНА РИСТИЋ)	57
О значењу придева <i>снисходљив</i> (НИКОЛА РАМИЋ)	68
Птица <i>богомољца</i> (БИЉАНА СИКИМИЋ)	76
<i>Ни абера нема</i> (СНЕЖАНА ПЕТРОВИЋ)	90

Етимологија и ономастика

Рефлекси групе <i>-њи</i> у српској топонимији (АЛЕКСАНДАР ЛОМА)	99
О топониму <i>Приче</i> (ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ)	107
Редак дијалекатски глагол из југоисточне Србије: <i>сневирам се</i> и сл. (ЈАСНА ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ)	112
<i>Тавориши</i> (МАРТА БЈЕЛЕТИЋ)	119

Лингвостилистика

Лингвистичка стилистика (РАДОЈЕ СИМИЋ)	127
Неки стилистичко-семантички аспекти дисторзије придева у поетским структурама (МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ)	138
Из језика „Сеоба“ Милоша Црњанског (2) (ЖИВОЛИН СТАНОЈЧИЋ)	149

Прилози

О језику обазриво и одговорно (БРАНИСЛАВ БРБОРИЋ)	155
Нове и незабележене речи (1) (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ)	173

БИЈАНА СИКИМИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ПТИЦА БОГОМОЉИЦА

Рад даје етнолингвистичку анализу три одреднице Речника САНУ: *богомолјица*, *богомолјка*, *богомолјчица*.

0. Као повод за ова узредна етнолингвистичка разматрања послужиле су неке нејасне одреднице Речника САНУ. Рад ће садржати лексикографску анализу групе одредница у Речнику САНУ и нека додатна размишљања поводом тих одредница углавном на јужнословенској фолклорној и етнографској грађи. У питању су три орнитонимске одреднице које се, према ауторима РСАНУ, односе на птицу познату под називим 'бела пастирица', *Motacilla alba*.

Уз одредницу *богдмолјица* 2. б. 'бела пастирица, *Motacilla alba*', РСАНУ само упућује на пример из етнографске грађе (Крајина, Беговић 1887: 82) и на Хирцов речник орнитонима (Hirtz 1938). У Беговићевом опису крајишког обреда на Свету Варвару налази се и следећи фолклорни текст који прати просипање варице по путу: *Ово њичици богомолјици: која Бога моли да нам шена роди...* Хирцов речник орнитонима садржи лексикографску дефиницију на основу истог овог примера (Беговић 1887:82), али преко секундарног извора из „Босанске виле“. И одредница *богдмолјка* 2.б. 'бела пастирица, *Motacilla alba*' илустрована је примером из фолклора: „Негде кажу: *ово њичици богомолјки која Бога моли да нам жийто роди*“ (Кулишић 1938:177). Одредницу *богдмолјчица* 2. 'бела пастирица, *Motacilla alba*' прати пример из „Цариградског гласника“: *Ово њици богомолјчици, која Бога моли, да роди берићей* који је у ствари још једна варијанта истог фолклорног текста. Лексикографска дефиниција РСАНУ у сва три примера дата је, дакле, према истом извору (Hirtz 1938); остаје нејасно зашто је познати стручњак за орнитонију, Мирослав Хирц, *њици богомолјчицу* из (за њега хапаксног) фолклорног текста везао уз конкретни орнитоним 'бела пастирица'¹.

¹ Варијанте назива за птицу *Motacilla alba* Hirtz 1938 даје у одредници *balegarka*. Сви термини углавном су мотивисани начином живота ове птице (*њасњирица*, *чобаница*, *воларица* и сл.) или типичним живахним покретима репа (*дркорейа*, *клатторейка*, *маширей*, *њезезуља* и сл.). Неки од назива за ову птицу мотивисани су и фолклорном легендом према којој је ова птица (*Motacilla alba*) љуљала Исуса у колевци.

Овакав тип именовања није усамљен у јужнословенском фолклору. Среће се у варијантама македонског додолског текста из околине Тетова: *Ошвори враиша, домаќинке, ој додоле! | ево идаи богомиљки | бога моља дожд да врне* (Тетово, Ристовски 1987:23, 24). У тамо наведена два примера именовање је регресивно мотивисано према даљем тексту², а јавља се и у сингулару у атрибутској служби: *додлица богомолка* (Ристовски 1987: 24, уп. и РМНП s.v. *богомолка*). Уз додолу као медијатора, поред ‚ходања‘, бугарски и македонски фолклорни текст везује и ‚летење‘ као модус кретања, приближавајући је тако типолошки птицама и инсектима (Беновска 1979:152–153; Сикимић 1996:168–169; Плотнокова 1998:503).

Фолклорна употреба речи *богомолца* карактеристична је и за денотат ‚волови‘ у словенским народним загонеткама (детаљније у: Sikimić 1996:65, 68), али се у паремиолошким текстовима тешко може говорити о евентуалној обредној функцији изолованих појмова и њихових паремиолошких замена.

Етимолошка решења словенског номена агентис, сложенице од ‚бог‘ и ‚молити‘, не упућују на прасловенску старину, али, са друге стране, нема ни индикација да је у питању калк према грчком предлошку (Zett 1970:114, 158). Његова широка фолклорна употреба у неколико словенских језика указује на знатну старину. Што се тиче синтаксичке конструкције *йишица богомољца* и сл. (именска група са постпонираним конгруентним именским модификатором), она је данас продуктивна само у српскохрватском језику³, уп. Topolińska 1990. Као фолклорни творбени модел, конструкција је позната и другим словенским језицима⁴.

1. Птичији благослов

1.1. Акционо, обредно даривање птице *богомолце* праги текст у форми благослова са формулом ‚моли > роди‘ и за благослов карактеристичном хиперболичном мером усева (уп. Сикимић 1996:166–167). Овај текст се везује уз различите зимске календарске празнике, а у неким записима није календарски омеђен.

За казну што је из неопрезности изврнула колевку са божијим дететом, она и данас маше својим дугим репом (Hirtz s.v. *zibarica*, а народни називи у вези са овом легендом били би, према аутору речника, поред *зибарица*, и: *божеја ђасирица*, *чуварица* и *богомолца*).

² За тип творбе уп. и Sikimić 1996a:167–176.

³ Посебно је продуктивна са *йишица* или *йишић* у првом делу ове апозицијске синтагме, вероватно зато што је веза појачана и римом, уп. примере које даје Topolińska 1990:491: *йишица њјевица*, *йишица селица*, *йишица грбљивица*, *йишица њркачица*. У народним загонеткама *йишићи брадићи*, *устиочићи* итд. (Sikimić 1996a:36–37), друге фолклорне потврде в. у: ОС s.v. *јалкунићи*. У речнику Hirtz 1938 постоје, нпр. следећи фолклорни термини: (*йишићи*) *огњевићи*, *смјеловићи*, *ждраловићи*; (*ишица*) *веселица*, *расиљебица*, *сајајлица*, *злогласница*, *злослужница*.

⁴ Уп. нпр. бугарске примере: *чаша оканица*, *чаша ведреница* (Вакарелска 1980:149), Bartmiński 1973: 242 наводи фолклорне орнитонимске примере (у вокативу): (*a ty ptašku*) *gregulašku*, *kręzylasku*, *švergolasku*, *okronglasku*, *skreńčilašku* итд. уз напомену да је у питању релативно несамостални други део синтагме и да се он јавља само у одређеним контекстима фолклорног текста (Bartmiński 1973:244).

1.1.1. Св. Варвара

Наведена лексикографска грађа упућује на обредни контекст празновања Св. Варваре. На Св. Варвару домаћица „захвати од сваког жита по мало у један дубок тањир или чанак и са свом децом својом носи то, да баци у какву текућу воду. Дошавши на воду, прекрсти се и рекне: „Боже помози!“ за тим „добро јутро водиче“, па онда узме неколико пшеничних зрна, баци их у накрст и рекне: „Сваки клас, ка’ раст; колико у овоме јазу — реци, водиче, толико у нас пшенице.“ После узме друго које жито и каже: „Нек’ је сваки струк, спретан и напредан, и свака крстина ка’ планина“. И тако говори и намењује за све остало жито. Кад баци и последње, она намени: „*Ово тици богомољчици, која Бога моли, да роди берићет,*“ па за тим: „*Од’ ше, тицице, ше њојед’ше тишенице,*“, како ова вода тече, тако род и берићет да тече.“ (Нови Пазар, Н—кић 1901:3). На Варицу: „одраслије дјевојке ура-не, узму са собом у посуду варице, па иду на најближу воду; ту заграбе варице и просипљу у воду, а говоре: „ово рибици у води“, опет просипљу крај воде и реку „ово цркву у земљи“; па сипљу по путу и намењују: *Ово тицици богомољчици: која Бога моли да нам шена роди; да нам буде клас колик’ мушки њас; да нам буде сној колик’ њој; да нам буде сџрњика колик’ врљика; да нам буде влакно колик’ њојина брада*“ (Крајина, Беговић 1887: 82). Вјелић 1905:156–157 потврђује да у Конавлима на Вариндан чобани носе на пашу мали суд са варицом.

Обредни текстови упућени води обично су грађени формулом „уз > низ“. Овај поступак потврђен је и у текстовима из западне Босне приликом сипања варице у извор или бунар: „Добро јутро, хладна водо! кукољ низ воду, шеница уз воду, био клас колик пас, Сноп колик поц, стрњика колик врљика.“ (Јањ, Пећо 1925: 367); у дијалогу између чобана и извора: „— Добро јутро лијепо врело. — Шта је то, лијепа омладино? — Носимо шеницу бјелицу. — Чиста вода носи кукољ низ воду, чиста шеница иде уз воду на изворе врела. — С Богом, изворе, врело.“ (Јањ, Schneeweis 1925:5); „Доброитро водиче, бог ти дао сестрице⁵, кукољ на страну (или у воду), шеница на њиву.“ (Јањ, Rakića 1984:194). Обредни текстови упућени води могу да садрже и формулу „размене“: „Добро јутро ладна водо! ми тебе варице а ти нама водиче и јарице, јањице и мушке главиче и сваке срећице.“ (Караџић Рјечник s.v. *вџрица*)⁶, „Ево ти варице, а ти нами водиче и сваке сре-

⁵ Формула сестримљења у магијском фолклорном тексту односи се, као у наведеном примеру – на воду, али и на друге женске актере од којих се тражи помоћ. Магијски текст са формулом сестримљења може се упутити нпр. земљи: „О земљицо!, *њ богу сестџрицо!* Дај ми твоје ширине, сво ти моје ујине, док се ја аласим, па ћу ти их одмах вратити!“ (Сарајево, Мнодраговић 1914:61), или ласици: „Ласе, ласице, *њ Богу сестџрице*, пријете ти моји миши да ти одгризу твоје уши“ (Босанска Крајина, Ђорђевић 1958:298), „О лајо, ласица, *њ Богу сестџрица!* ево мени миши одгризоше уши“ (Облај, Нигс 1896:1). Формула сестримљења је факултативна у магијском тексту упућеном ласици, постоје бројне варијанте које је не садрже. Уп. опис обичаја посестримства из невоље (као и побратимства или кумства) у: Медаковић 1860:76; 73–74; 62–63.

⁶ Текстови на Вариндан углавном се односе на род стоке: *Вара, вари варице, да се рађају јарице и бијеле јазњице и џетићи и јуначићи* (Бока, Караџић 1867:2), или:

ћице“ (Плива, Schneeweis 1925:5). Ареал обредног даривања извора в. у: Schneeweis 1925:4–77.

1.1.2. Св. Василије

„Птица богомољица“ помиње се и у породичним обредима везаним за празновање Св. Василија. На Кордуну се том приликом ставља ковртањ на стожер, домаћин дозива најбогатијег човека у селу да поведе коње да врше пшеницу: „Била нам стрњика колик’ врљика, клас колик’ штап, сноп колик’ поп“. Шаре са ковртања се изваде и ставе на плот уз речи: „*Тици рана за годину дана*“ или: „*Ово њичици богомољки која Бога моли да нам жшшо роди*“ (Јулишић 1938:177)⁸.

1.1.3. Остало

Следећа, савремена потврда истог текста, није календарски одређена: „Чобанчад остављају мало хлеба од своје ужине на каквом ћуву уз речи: *Ово њици богомољици, која бога моли, да жшшо роди*“ (Херцеговина, Слијепчевић 1978:159)⁹. Реални локуси уз које се јавља фолклорна „птица богомољица“ јесу: вода, гумно и ливада.

1.2. Божићни текст са благословом птици која моли Бога за берихет

Неки божићни текстови из обреда „сјакања“ у набрајању садрже и „птицу која моли бога“ али не у конструкцији апозицијске синтагме: *Шјај, божје, богу и Божшћу и њри дана њо Божшћу и рибици у водици и њичици у горици која бога моли да нам жшшо роди — и вјешру на гувну* (Имљани, Simić 1962: 217). У другим варијантама текст је скраћен: *и њичици у горици, и рибици у водици, и њушнику намјернику, и вјешру на гумну*¹⁰ (Имљани, Кајмаковић 1962:146, уп. слично: Дервента, Кајмаковић 1975–76:56–57; Попово поље, Мићевић 1952:152)¹¹.

2. Птичија клетва

Српскохрватски дечији фолклорни текстови мотив птице која моли Бога везују уз птицу „шеву“ (Alauda). Како записивачи овај текст

Вари, вари, варица, да се коћи кравица и бијела овца јагњица. Колико има на овему родица, онолико му окоћила кравица... (Груда, Balarin 1901:320).

⁷ О празновању Св. Варваре код јужних Словена уп. Schneeweis 1925:5, СД s.v. *Варвара*, уп. и тумачење Чајкановића 1932:220. Паралеле овом обичају код античких и других европских народа в. у: Schneeweis 1961:110–111.

⁸ Бадње вече је у словенском свету често прилика да се нахране и *њице небеске* (уп. нпр. код бачких Буњеваца, Sekulić 1986:347) да не би током лета јеље житарице (уп. Виноградова 1982:201–202, 218–219).

⁹ Обредно хранење дивљих птица познато је и код других европских народа. Код Германа се углавном односи на птице уопште (у Норвешкој на врапца), уз образложење „да не би шкодиле усевима“ (Grimm 1875:557–558).

¹⁰ Благослов ветру, посебно позив ветру на вечеру да би се преко лета обезбедило његово присуство на гумну, забележен је код Македонаца, уп. СД s.vv. *ветер, гумно*. Уз тамо наведене македонске примере уп. и молитву из Пољица пре него што се почне са млаћењем жита на гумну: „Боже, дај липа витра и просјака“ (јер се просјак на гумну сматра за срећу, Ivanišević 1904:135).

¹¹ Опис обреда „сјакања“ в. у: Карановић 1938.

квалификују као „дечији“ његов могући првобитни календарски или обредни контекст није потврђен. Птица моли Бога у форми клетве чо-вску („моли > мори“).

Када птица *бавуљача*, *шеврљуга*, *чеврљуга* („ћубаста шева“) сави-је гнездо, деца певају: *Шеврљуга*¹² *Бога моли, да јањчара куга мори, да не њасе, да не јави, да јој гњезда не развали.* (Слуњ, Нигс 1896:5); *Чеврљуга*¹³ *бога моли да чобане куга мори, да у њоље не силазе, да јој гњезда не налазе, хај!* (Купрес, Richtman 1951:45); *Чаврљуга бога мо-ли, да чобане куга мори, да у њоље не залазе, да јој гњезда не нала-зе, да јој њића не разносе, да њод кров их не доносе.* (Ђаково, Нигс 1896:5); *Бавуљача*¹⁴ *бога моли, да чобане смрти њомори; да у њоље не салазе, да јој гњиздо не налазе* (Пољница, Ivanišević 1903:215); *Шевр-љуга Бога моли, да чобане куга мори, да јој гнезда не находе. Ко њо-сџави ње ђаволе!* (запис М. Стевановића, учитеља из ужичког, пирот-ског и црногорског краја, према: Миодраговић 1914:145). Следећа ва-ријанта у развијеној форми допуњује претходне („шева пева кад се ви-не у висине“, према коментару записивача): *Ја си нађо местџанце ња најрави гњезданце, ња си снесо јајченце. Дођоше овчарићи, свињарчи-ћи, ња ми га развалише. Ја њођо богу да се жалим, бог сџи, ја га њро-буди, он се расрди ња ме увати за краци ња ме врљи у њлоџи, а ја њриџим, њриџим.* (Планиница, Милосављевић 1985:54). Ареал варијана-та текста врло је широк: од Слуња, Купреса, Ђакова, све до источне Србије. Потврда из источне Србије даље се надовезује на етнографске податке о народним веровањима о птици шеви, али и о неким другим малим птицама. Садржај наведене птичије клетве у ствари је јужно-словенска фолклорна формула¹⁵.

¹² Номинације „шеве“ (*Alauda*, *Lerche*), карактерише оноματοпеизација: *шаврљуга*, *шеврљуга*, *шврљуга*, *шеверљуга*, *шоврљуга*, *чаврљуга*, *чајрљуга*, *чејрљуга*, *чеврљуга*, *чеврљугица*, *чеврљужица*, *чејркуља*, *черлуга*, *черљига*, *черљинка*, *черљуга*, *черкеџуља*, *черљ*, *черљница*, *черљужица*. Остали називи су, често везано уз различита народна веровања о овој птици, нпр.: *орачец*, *сејач*, *сејачец*, *сијач*, *сијачец*, *сикиричица*, *сјекиричица* (све према: Hirtz 1938).

¹³ Термин иначе познат у језику фолклора, уп. пословицу из Курвинграда: *Цар царује у Цариграду, а Чеврљуга у Курвинграду* („испод Врања има један вис који се зове Чеврљуга... А овуда опет људи тице шеве зову чеврљуге“ Милићевић 1882: 312). Српски фолклор везује чеврљугу за висину, тако у варијантама загонетке уз Левча: *чеврљуга с брда гледа како зебабуца воду газу.* („кантар“ или „даска“). Шева може бити замена различитих денотата („звезде“, „овце“) у следећој народној загонетци *Пошеџало јаџо чеврљуга, а њред њима јединкало...* (Новаковић 1977:218, 238).

¹⁴ Номинације шеви морфолошки сличне птице ’бавујача‘ (*Galerida cristata*, *Schorfleghe*) често су мотивисане ћубицом на глави: *бабуљача*, *баувача*, *бавујача*, *бавуљ*, *бавуљача*, *бахуљача*, *бахуљачица*, *вахуљача*, *глахујача*, *кајарица*, *кајелица*, *кајелинка*, *кајелиџа*, *кајорасџа шева*, *кикача*, *клубучар*, *кокуљача*, *крунарка*, *крунчица*, *круница*, *крунка*, *крунаџа* (*крунасџа*) *шева*, *мајке божџије крунчица*, *кукмара*, *кукмарка*, *кукмасџа шева*, *куклица*, *кукујач*, *кукуљ*, *кукуља*, *кукуљач*, *кукуљача*, *кукуљачица*, *кукуљава*, *кукуљевица*, *кукуљница*, *кукуљичица*, *кукувија*, *маџић*, *џахуљарка*, *ћубасџа шева*, *ћулумајка*, *ухорача*, *фуфуљача*, *хахуљ*, *хахуљача*, *хахуљарка*, *хухорача*, *хухуљача*, *хухуљачина*, *шкорјанец*, *шкурјанец* (све према: Hirtz 1938). Ове две птице (шева и бавујача) у словенским народним представама сматрају се за исту врсту (Гура 1997:635).

¹⁵ Формула ’моли > мори‘ потврђена је и у другим фолклорним текстовима, нпр. у дечијој песми: *лисџа Бога моли да се кућа не саломи а кућа се саломила све*

2.1. Тумачења птичије песме¹⁶

Јужнословенска етнографска грађа доноси податке о веровању да неке птице својом песмом проклињу. Тако дивљи голуб овако куне козу која му је порушила гнездо: *Проклеџа козо, блажена овоцо, Бог њи дао, да њи реј њако остџо* (Јасеновац) или: *Пустџа козо, у љуђе њиве, у моју међу, гуџ!* (Кешинци, све у: Hirtz 1896:8). Према М. Хирцу, те кетве су често и опсцене¹⁷ „а изговарају се јамбометрично са знатном дијерезом иза сваке стопе“: *Проклеџа козо, љроклеџа козо* (Градиште), *Проклеџа козо, моју шуму глобиш* (Митровац), *Проклеџа козо, на љуђој земљи, на мојој међи* (Кутјево), *Проклеџа козо, на љуђем сидиш* (Бегтежи). Мотив птичије кетве због порушеног гнезда садржи и народно предање о голубу грмљашу који се раније легао „на сваком грмићу, док му козе нијесу орушиле гнијездо и степле младиће. Зато је побјегао на високе букве, одакле својим гуком свеудиљ проклиње козу“ (Hirtz 1938:32, 146; уп. и: Ђорђевић 1958:36–37, Гура 1997:614).

2.2. Налажење птичијег гнезда

Наведени фолклорни текстови потврђују постојање забране да се „нагази“ односно „нађе“ гнездо. На лингвистичком плану ови текстови указују на блиског семантике „налажења“ и „уништавања“ (*налазиџи, находитџи, развалиџи*). Магијске конотације глагола са значењем „нагазити“ в. у: Budziszewska 1990.

2.2.1. Магија за налажење гнезда

На јужнословенском западу магија која обезбеђује да се током године налазе птичија гнезда практикована је у зимском периоду, најчешће на Божић: „Ki je prvi izišal van, a moral je biti muški, un je zašal pred peć i drbal je penj u peći i govoril: ‚Kuliku iskric — tuliku tičić ja našal ovi ljeti!‘“ (Пригорје, Rožić 1908: 31)¹⁸. У Самобору онај ко жели

мишеве љоморила, само један остџа, љо лисици достџа, сваком љо ребарце, мушкима оџанце. О кетви „све их куга поморила“, (нпр. у девојачкој кетви младићевој кући: *Код куће му оморила, све му куга љоморила*, Буковица, Arđalić 1914:365) в. Сикимић 1999 и 1999а. Кетва *кугом/чумом* иначе је раширена по целој српскохрватској територији, уп. кајк. *kuga te hbj* (Лобор, Kotarski 1916:187). Термин *куга* познат је само јужнословенском западу, тако да је цела кетва новијег порекла, уп. за овај фолклорни контекст очекивану словенску етимолошку фигуру (*мор мориџи*): Мор морила, Стамбол поморила, | моријући и у Мостар дошла, | у бијеле Хасанаге дворе, | Умори му до десет синова“ (Тркла 1903:349), „Мор морио Стамбол поморио“ (RJAZU s.v. *mor*). Иста етимолошка фигура потврђена је и у руском дечијем магијском тексту приликом купања: „Того сољо солить, того морью морить, кто долго в воде сидит“ (СРНГ s.v. *морить*), као и изразу: *мором морить* (СРНГ s.v. *мор*).

¹⁶ Словенска народна тумачења звукова који производе животиње (ономатопејске формуле) в. у: Гура 1993 и 1998.

¹⁷ Попа прељубника куне голуб гривњаш: *Шџа љи чиниш љроклеџи љоје код љуђе жене, код љуђе деце?* (Караџић 1852 s.v. *гдљб*), или: *Ко љо љу седи? У густиој међи, на љуђој жени?* (Миљивевић 1894:71).

¹⁸ Ову западну варијанту божићног благослова уз царање ватре Schneeweis 1925:25 сматра за „декадентну форму“. Међутим, структура овог кајкавског божићног благослова иста је као у источнијим варијантама у којима се паралелизмом „колико искрица : толико“ пре свега набрајају домаће животиње (формуле благослова са структуром колико : толико, уп. у: Виноградова 1978:22–25). Шневајс није имао у

да током пролећа нађе много птичијих гнезда са младим птицама, по повратку са поноћне мисе мора „lopatom ili bruklicama gurnuti u panj, što gori u peći čitavu badnju noć (zvan: badnjak) i neka reče: „Kuliko iskric, tuliko tičić““ (Lang 1914:209). И у Лобору се на Божић деца „играју под stolom на slami, da bi one godine mogla lako naći ptice“ (Kotarski 1916:193). Успех у налажењу птица обезбеђује се и на дан Св. Валентина: „koji taj dan bos i bez halje simo tamo po polju bježi, on će to ljetu ptičja gnjezda nahadjati“ (Вараждин, Valjavec 1863:258). У Пригорју се веровало да нико не сме да се окупа пре него што једе младе птице „i tak je mojst na jezeri tic zadavljeni saku ljeti v našim kraju“ (Rožić 1907:68).

2.2.2. Опход са нађеним гнездом

Налажење гнезда птице грабљивице било је, вероватно, изофункционално убијању опасне дивље животиње. На ово указује истоветна обредна пракса: у Белом на Цресу постојао је обичај да момци који нађу гнездо и птиће птице грабљивице (јастреба, гаврана, вране) у опходу обилазе село: „gnijezdo polože u košaricu te pokazujući jaja ili mlade prikupljaju darove, koje im daju poglavito one obitelji, koje imadu ovaca. Kad su obredali sve kuće po mjestu (kadgod i po okolnim selima), te nakupili dosta jaja, sira, slanine i novaca, odaberu jednu kuću, u kojoj će to sve použiti i popiti. Ovo se zove kanata.“ (Bortulin 1914:324).

2.2.3. Забрана спомињања гнезда

У низу словенских народних забрана везаних за птичија гнезда, један део се односи на забрану причања о виђеном гнезду на одређеном месту или у одређено време¹⁹. По кашупском веровању, онај ко нађе шевино гнездо са јајима, не сме о томе да прича никоме код куће, јер ће иначе мрави попити јаја, и остаће само љуске (Sychta s.v. *gnāzdo*), а ко нађе птичије гнездо — не сме то да спомиње на пољу или под кровом јер ће птице задесити нека несрећа (Sychta s.v. *ptāši*). Слично овоме је и украјинско веровање везано за гнездо галеба; а приликом заласка сунца или касније не сме се ни завиривати у птичија гнезда (СД s.v. *гнездо*). Овакве забране причања о птичијем гнезду постоје и код јужних Словена, тако у Михољском код Војнића: „не смије онај, који нађе гнијездо, спомињати, да је нашао, код ватре, јер

виду друге кајавске потврде о вези Божића и налажења птица током наступајуће године. Ауторова теренска грађа из Кладурова (код Петровца на Млави), 1999. године, показује да се и код Влаха у североисточној Србији успех у налажењу птичијих гнезда везује уз ватру: тамо је све до данашњих дана очуван обичај да на Младенце домаћица устане ујутру и почисти двориште, од тог ђубрета на сред дворишта направи гомилу и запали да се дими; деца прескачу преко тог дима и верују да колико га пута прескоче – толико ће гнезда наћи те године. У Полесју се уз исти празник, Младенце (полес. Сорока, Сорок–святители, Сорок–святые, итд.) везују исто веровање, али акционо различито кодирано (најчешће бацањем четрдесет палица преко куће), уп. нпр.: „трэба сорок палок перэкінуць через хату (до сонца), шоб яец набраць богато“ (Толстая 1995:271–272, Ивлева 1998:39).

¹⁹ Мотив причања о птичијем гнезду чува се и у обредним текстовима, уп. нпр. песму са свадбеним мотивом: Гнијездо вила соко тица, | за то гнијездо нико не зна, | само једна дјевојчица, | дјевојчица, љепотица. | Ал говори соко тица: | „Дјевојчице, љепотице, | немој казат за то гнијездо (Обрадовић 1995:184).

би птичице с гнијездом изгорјеле. Ни код воде се не смије спомињати, јер би их змија појела“ (Vučinić 1911:160). У Крагујевачкој Јасеници забрана се односи на ватру: птиће ће појести змија (Павловић 1921:133). Из истог разлога Словенци у околини Горице верују да онај ко зна за неко птичије гнездо не сме о њему да говори под стрехом (Kociančić 1854:283), а у Пољицама опасни хронотоп је „кад се увечер вари млико“ (Ivanišević 1905:283). У Самобору се за младе птиће у гнезду не сме рећи под кровом, јер би их старе птице напустиле (Lang 1914:209).

2.2.4. Забрана уништавања гнезда

Једнако је у словенском свету распрострањена забрана гажења гнезда: по малопољским и белоруским веровањима крава ће мусти крв ако нагази на птичије гнездо (СД s.v. *гнездо*). И у Словенији се верује да ће крава изгубити млеко ако на паши стане на птичије гнездо (Павловић, Рајек 1884:282). У околини Вараждина се верује — ако људи поруше ластино гнездо или убију младе „тад ће крава догичне куће млијеко с крвљу дојити“ (Hirtz 1938:253, овако и у Украјини и Пољској, Гура 1997:622; исто веровање се у Белорусији везује уз „белу пастирицу“, Гура 1997:726). Оваква веровања позната су и другим европским народима: код германских народа ова забрана везивана је за црвендаћа (ономе ко дира његово гнездо ударио би гром у кућу), а у Швајцарској се веровало да ће ономе ко дира гнездо краве давати црвено млеко (Grimm 1875: 569), у Немачкој иста казна је следила ономе ко дира ластина гнездо (Ђорђевић 1958:28). Свуда се код Словена поштују забране уништавања гнезда неких птица (роде, голуба и ласте²⁰), јер та гнезда штите дом и стоку.

3. Птице и Бог

Степен фолклорне индивидуализације птица је низак (Гура 1997:528) те се зато неколико различитих малих „чистих“ птица у словенском свету везује уз Бога и може се сматрати за „божју птицу“. Такве заједничке карактеристике имају дивљи голуб (Гура 1997:612–617), ласта (Гура 1997:618–633), шева (Гура 1997:633–639, уп. нпр. кашупско *boži ptášk* „шева“), славуј (Гура 1997:640–644), шљука (Гура 1997:715–716), па и велике птице — рода и ждрал (Гура 1997:646–667).

Са друге стране, словенска веровања о птици „бела пастирица“ прилично су оскудна; у Полесју се верује да је она под заштитом Богородице јер је вадила трнове из Хрстове главе, те да је роде и ждралови носе на крилима у топлије крајеве; у Пољској верују да она кукавици изводи птиће, а у Белорусији и Литви да може да утиче на раст лана. У Црној Гори и Србији ова птица се користи у љубавној магији (Раденковић 1996:148, Гура 1997:725–727). Међутим, јужнословенски фолклорни текстови везу са Богом додељују и неким другим медијаторима, пре свега гуски/пчели²¹ и шеви.

²⁰ Забрану уништавања ластиног гнезда в. у: Ђорђевић 1958:26–28.

²¹ Уп. полески назив за пчелу *божа мудрост*, рус. *божья угодница* и др. Везе пчеле са Богом в. у: Гура 1997:448–452, 457.

Мотив птица (гуске) које „иду да се моле Богу“ познат је и у српским народним загонеткама (у другим јужнословенским варијантама исте загонетке мотивација кретања гусака објашњена је другачије). Гуске су у овом типу загонетке замена за денотат „варница“: „Полећеле тирингуске, *шамо горе по молиш Бога*, сусрете их опеченчело, ће идете титирингуске? Ђе идемо, да идемо, тебе не питамо.“ Циљ лета варнице у варијантама се описује и овако: *шамо гори по моли-бога; шамо гор-јен по молиш-бога* (варијанте и изворе в. у: Sikimić 1996a:248–255)²².

Контакт са Богом садрже и тумачења шевине²³ песме „кад се диже“: *Дај ми сјекирку, да посјечем богу!* (Пчелић, Ніс 1896:5), *Идем боги, идем боги, да убијем богу*, односно *сикирицу, сикирицу, да убијем боги* (Борово, Ніс 1896:5); *Чврљуга ијева кад иде у зрак: грем бога вбиш! а кад се сјушиша: позабила сам баи, позабила сам баи!* (Бегово Раздоље, Hirtz 1938:72, 139). У Штајерској се верује да шева кад се диже у облаке пева: *Jām šâ v nebesa — Boga klat, Boga klat, Boga klat!* и да то понавља док се не спусти на земљу, а тада пева: *Sem hamrič spoder pozabâ!* (Štrekelj 1914:452–453); односно: *Bom šâ v nebesa luknje vrtat!* и: *Sem svedrič spoder pozabâ!* или: *Boga bom ubil!* и: *Kij sem pozabil!* (Štrekelj 1914:453). Слични текстови потврђени су широко у словенском свету, код Руса у Смоленској губернији и околини Брјанска, у Украјини (Житомирска област и Волинска губернија), Белорусији (околина Гомеља и Бреста) и Пољској (Гура 1997:634–635). Украјинци верују да ако шеве током прелетења с пролећа лете високо „то вони до Бога летять молотить“, а ако лете ниско то значи да „вони не донесли ципа; цип упав, от вони й попадали додолу“, где се алатка коју шева носи до Бога обашњава као млатилица за жито (Чубинський 1995, 2:12).

4. Птице и усевн

У Словенији се верује да је време за сетву када шева (*škarnjanac, čaparliga*) почне да пева. Она тада опомиње сељаке: *Seja, seja, seja, seja! Pluži, pluži, pluži!* а на крају још каже: *Vrzi v rit!* (Церовец, Štrekelj 1914:451). Шева пева сељацима док раде у пољу и тера их на посао: *Delaj, delaj, delaj, orji, orji, sej, sej, vrzi, vrzi, vrzi* (Штајерска, Štrekelj 1914:452), а када се шева (слн. *škrajnček*) подигне у вис и пева, деца јој вичу: *Sej, sej, sejaj, sejaj! Kdo pa bode žel? Kdor je lepo plel. Kdo pa bode mlel? Kdor je srage 'mel.* [„ко се знојио“] (Штајерска, Rajek 1884:191). Тубаста шева (слн. *hubasti škorjančak*) пева: *Kupiš rit? Vleti man tri, pa so sa rupa, vzimi pa samo adno, pa tista prazna. Kupiš rit?* (Kuhar 1911:65). Слично тумачење постоји и код Хрвата: *Kad se čavrljuga diže u zrak, pjeva oraču i sijaču: Sij, sij repicu, ajs čaa čavrrrrna munjava zeli* (Криж Војни, Hirtz 1938:57)²⁴.

²² „Божја вечера“ као циљ лета гусака у овом моделу загонетке објашњена је у: Лома 1988:42. Уп. и нејасну загонетку за „пчелу“: *севељуга леши боги, севељуги баи на ноги*.

²³ Уп. и имитирање песме дивљег голуба: *Tu, tu Bug sedi!* (Козјак код Марибора, Штрекељ 1914:445).

²⁴ Уп. и везу шеве са косидбом у подругљивој песми косцима који пребију косу косци ливаду: *Шерљуга био, к небу се вио, на уже њао...* (Медић 1889:90).

Везу са почетком пољских радова имају и друга словенска тумачења шевине песме, тако је код западних Словена у Пољској (околина Катовица и Кракова) и Моравској, затим код Руса (у Вологодској губернији и области Брјанска) и Украјинаца (у Волинској губернији и Житомирској области, Гура 1997:638–639). Поједини текстови руског обреда призивања пролећа, иначе везани за птицу шеву (рус. *жаворонок*) садрже и молбу шеви као медијатору да донесе жито: *принесите нам | лета топлог, | хлеба доброг!*; или је текстом експлицирано да је пролеће стигло, нпр.: *на овсяном снопу, | на оржаном колосу; | со рожью зернистой, | с овсом кучерявьим, | с ячменем усатыим, | с просом, со гречью*. Молба се упућује и директно пролећу: *зароди, весна, жито густое, (...) жито густое, колосистое*; (сви примери из: Жекулина и Розова 1989:180–188).

У пољском фолклору деца овако имитирају певање шеве која наговештава повратак пролећа: *Wyleć skowronecki z nieba, pozbieraj te okrussynki chleba*. [Долети шево с неба, покупи те корице хлеба], (Witanowski 1893:19). Слично као 'бела пастирица' и шева иде за стоком, и зато је добила назив *pastyrka*, а пастири јој говоре: *Pastyrecka pasła bydło, | zgubiła se motowidło, | pastyrecko, nie paś bydła, | idź se sukaj motowidła* [Шева (пастирица) је напасала стоку, изгубила мотовило, пастирице, не напасај стоку, иди и тражи мотовило], (Cercha 1900:114).

Уз плодност усева Словени везују и неке друге птице, позната је веза роде са летином и плодношћу код јужних Словена и у Полесју, али и других народа (Толстой 1984:116–117, Góra 1995:37–38, 45). Код Пољака је посведочена веза препелице, односно птице уопште, са летином. Приликом сетве, док се баца прва прегршт пшенице или неке друге житарице, говори се: *Boże, to dla ptaków, a reszta dla mnie*. (Adamowski, Bartmiński, Niebrzegowska 1995:146–147, 170). Код Словенаца птица стрнадица пева кад јечам зри: *Ћуј, ыуј, ыуј! Ti kej ječmen diši?* А када јој деца узму младунце, стрнадица пева жалосно: *Pod hribcem, nad hribcem* итд. (Štrekelj 1914:451).

5. Лексикографска обрада фолклорних термина из области духовне културе, као и фолклорних термина који се наслањају на комплексне термилошке системе, као што су зоонимски или фитонимски, изузетно је сложена. Иза анализираних, наизглед орнитонимских лексема и њихових синтаксичких конструкција, заправо не стоји конкретан орнитоним, несигурно је чак и то да ли је у питању уопште птица. Сигурно је само да је *богомолка*, *богомолница* и сл. из наведених фолклорних текстова медијатор између човека и Бога са летењем као карактеристичним модусом кретања. Веза 'птице' са Богом у словенском фолклору не успоставља се само у корист човека, те је зато неопходно и формално, обредно даривање 'птице'.

ЛИТЕРАТУРА

- Adamowski, J., Bartmiński, J., Niebrzegowska, S. 1995 Ptaki, zwierzęta i rośliny w relacjach gwarowych z okolic Biłgoraja, *Etnolingwistyka* 7, Lublin, 135–178.
- Ardalić, V. 1914 Pjesme u kolu, *Zbornik za narodni život i običaje* XIX, Zagreb, 364–367.
- Balarin, N. 1901 Gatanje na Grudi, *Zbornik za narodni život i običaje* VI, Zagreb, 312–320.
- Bartmiński, J. 1973 *O języku folkloru*, Wrocław etc.
- Беговић, Н. 1887 *Живој и обичају Срба граничара*, Загреб.
- Беновска, М. 1979 Наблюдения върху символиката в обрета за дъжд „пеперуда“, *Фолклор, език и народна съдба*, София, 142–153.
- Bijelić, L. 1905 Varin dan u Konavlima, *Zbornik za narodni život i običaje* X, Zagreb, 156–157.
- Bortulin, A. 1914 Lov u Belom na Cresu, *Zbornik za narodni život i običaje* XIX, Zagreb, 321–340.
- Budziszewska, W. 1990 Z semantyki magii, *Etnolingwistyka* 3, Lublin, 7–19.
- Cercha, S. 1990 Przebieczany, wieś w powiecie Wielickim, *Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne* IV, Krakow, 81–210.
- Чажкановић, В. 1932 Неколике опште појаве у старој српској религији, *Годишњица Николе Чујића* 41, Београд, 167–228.
- Чубинський, П. 1995 *Мудристь віків* 1–2, Київ.
- Ђорђевић, Т. 1958 Природа у веровању и предању нашега народа II, *Српски етнографски зборник* LXXII, Београд.
- ЭССЯ 1974– *Этимологический словарь славянских языков*, Москва.
- Grimm, J. 1875–78⁴ *Deutsche Mythologie* I–III, Berlin.
- Góra, A. W. 1995 Vocian w słowiańskich wyobrażeniach ludowych, *Etnolingwistyka* 7, Lublin, 33–46.
- Гура, А. В. 1993 Вербальная имитация голосов животных в славянском фольклоре, *Славянское и балканское языкознание*, Москва, 132–152.
- 1997 *Символика животных в славянской народной традиции*, Москва.
- 1998 Звуки и голоса животных в традиционных народных представлениях, *Слово и культура* II, Москва, 95–102.
- Hirc, D. 1896 Što priča naš narod o nekim životinjama, *Zbornik za narodni život i običaje* I, Zagreb, 1–26.
- Hirtz, M. 1938 *Rječnik narodnih zoologičkih naziva*, Zagreb.
- Ivanišević, F. 1903 Poljica, narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje* VIII/2, Zagreb, 183–336.
- 1904 Poljica, narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje* IX, Zagreb, 23–144, 191–326.
- 1905 Poljica, narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje* X, Zagreb, 181–307.
- Ивлева, Л. М. 1998 Из полеских записей Л. М. Ивлевой, *Судьбы традиционной культуры*, С.-Петербург, 33–41.

- Kajmaković, R.
1962
1975–76
- Карановић, М.
1938
- Карацић, В. Ст.
1852
1867
- Косианчић, С.
1854
- Kotarski, J.
1916
- Кулишић, III.
1938
- Lang, M.
1914
- Лома, А.
1988
- Медаковић, М. Г.
1860
- Медић, М.
1889
- Милићевић, М. Ђ.
1882
1894
- Милосављевић, М.
1975
- Миодраговић, Ј.
1914
- Мићевић, Љ.
1925
- Н-кић
1901
- Новаковић, С.
1877
- Обрадовић, М.
1995
- ОС
1998
- Рајек, Ј.
1884
- Павловић, Ј.
1921
- Пећо, Љ.
1925
- Плотникова, А. А.
1998
- Раденковић, Љ.
1996
- Rakita, R.
1984
- Narodni obiçaji [Imljani], *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n. s. *Etnologija* 17, Sarajevo, 141–158.
- Народни обичаји становништва Дервенте, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n. s. *Etnologija* 30–31, Sarajevo, 43–88.
- Вук и слављене Божића у Босни, *Развѣштак V*, Бања Лука, 1–5.
- Српски рјечник*, Беч.
- Живот и обичаји народа српскога*, Беч.
- Odgovori na vprašanja društva na jugoslavensko povestnico, *Arktiv za povjestnicu jugoslavensku* III, Zagreb, 259–309.
- Lobor, narodni život i obiçaji, *Zbornik za narodni život i obiçaje XXI*, Zagreb, 179–224.
- О Васильци, *Развѣштак V*, Бања Лука, 174–179.
- Samobor, narodni život i obiçaji, *Zbornik za narodni život i obiçaje XIX*, Zagreb, 193–320.
- Прајезичка метонимија у српским басмама и загонеткама, *Zbornik Matije српске за филологију и лингвистику XXXI/1*, Нови Сад, 37–46.
- Живот и обичаји Црногораца*, Нови Сад.
- Додатак природописној и медицинској номенклатури, *Лейопис Matije Српске* 160, Нови Сад, 70–91.
- С Дунава над Пчињу, *Годишњица Николе Чујића IV*, Београд, 207–322.
- Живот Срба селѧа, *Српски етнографски зборник* 1, Београд.
- Старе бапске и дечије песме и бројанице, *Развѣштак* 1, Зајечар, 54–55.
- Народна педагогија у Срба, или како наш народ додиже ѧрод свој*, Београд.
- Живот и обичаји Поповаца, *Српски етнографски зборник LXV*, Београд.
- Народни обичаји о Св. Варвари (Нови Пазар), *Цариградски гласник* 1, Цариград, 3.
- Српске народне загонетке*, Београд — Панчево.
- Српске народне ѣсме из западне Славоније*, Топуско — Нови Сад.
- Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ: *Огледна свеска*, Београд.
- Çrtice iz duševnega žitka štajerskih Slovencev*, Ljubljana.
- Живот и обичаји народни у крагујевачкој Јасеници у Шумадији, *Српски етнографски зборник XX*, Београд, 1–271.
- Обичаји и веровања из Босне, *Српски етнографски зборник XXXII*, Београд, 359–386.
- Културно–језиковое членение балканославянског ареала (на материале обрядовой терминологији), *Славянское языкознание, XII международный съезд славистов*, Москва, 489–507.
- Симболика светиа у народној магији јужних Словена*, Београд.
- Narodna jela i pića u predjelu Janj (zapadna Bosna), *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n. s. *Etnologija* 39, Sarajevo, 181–198.

- Richtman, C.
1951
Čičak Janja, narodni pjevač sa Kupresa, *Bilten Instituta za proučavanje folkloru u Sarajevu* I, Sarajevo, 45–63.
- Ристовски, Б.
1987
Македонски додолски и други обичаи и песни за дожд, *Македонскиот фолклор и националната свест* I–II, Скопје, 11–50.
- RJA
1880–1976
Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII, Zagreb.
- PMHP
1983—
Речник на македонската народна поезија, Скопје.
- Rožić, V.
1907
Prigorje, narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje* XII/1, Zagreb, 49–134.
- 1908
Prigorje, narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje* XIII/1, Zagreb, 16–116.
- PCAHY
1959—
Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Београд.
- Schneeweis, E.
1925
Die Weinachtsbräuche der Serbokroaten, Wien.
- 1961
Serbokroatische Volkskunde. Volksglaube und Volksbrauch, Berlin.
- СД
1995
Славянские древности 1, А–Г, Москва.
- Sekulić
1986
Život i običaji bačkih Bunjevaca, *Zbornik za narodni život i običaje* 50, Zagreb.
- Сикимић, Б.
1996
Слојеви фолклорног текста, *Српски језик* 1–2, Београд, 163–174.
- 1996а
Etimologija i male folklorne forme, Beograd.
- 1999
Ђаво и јалова жена, *Славянские этюды, Сборник к юбилею С. М. Толстой*, Москва, 416–449.
- 1999а
Violent death in South Slavic children's folklore, *Etnolog* 9, Ljubljana, 27–37.
- Simić, Lj.
1962
Pripovedne i lirске pesme [Imljani], *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu*, n. s. *Etnologija* 17, Sarajevo, 199–225.
- Слијепчевић, М.
1978
Један жетварски обичај у Херцеговини, *Раd XVI-ог Конгреса СУФЈ на Игалу 1969. године*, Цетиње, 157–159.
- СРНГ
1965—
Словарь русских народных говоров, Ленинград (Санкт–Петербург).
- Sychta, B.
1967–1976
Slownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej I–VII, Wrocław etc.
- Štrekelj, K.
1914
Slovenske narodne pesmi 14, Ljubljana.
- Толстая, С. М.
1995
Полесский народный календарь. Материалы к этнодиалектному словарю: Р–Я, *Славянский и балканский фольклор*, Москва, 251–317.
- Толстой, Н. И.
1984
Иван–аист, *Славянское и балканское языкознание*, Москва, 115–118.
- Тополиńska, Z.
1990
O serbochorwackich konstrukcjach typu „ptica grabljivica, suza radosnica“, ит., *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XXXIII, Нови Сад, 491–496.
- Трља, Ј.
1903
Српске народне умотворине, Српске народне женске pjesме, *Босанска вила*, Сарајево, 348–350.
- Вакарелска, Д.
1980
Редки и остарели думи в българския народен епос, *Език и поетика на българския фолклор*, София, 147–151.
- Valjavec, M.
1863
Odgovori na njevoja pitanja društva za povjestnicu i starine jugoslavenske, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* VII, Zagreb, 249–259.

- Виноградова, Л. Н.
1978
1982
Влајинац, М.
1961–1974
Vučinić, M.
1911
Witanowski, M. R.
1893
Zett, R.
1970
- Заклинательные формулы в календарной поэзии славян и их обрядовые истоки, *Славянский и балканский фольклор*, Москва, 7–26.
Зимняя календарная поэзия западных и восточных славян, Москва.
Речник наших старих мера I–IV, Београд.
Što se ne smije (Miholjsko u modruško–riječkoj županiji), *Zbornik za narodni život i običaje XVI*, Zagreb, 160.
Lud wsi Stradomia, *Materyaly antropologiczno–archeologiczne i etnograficzne IV*, Krakow, 14–135.
Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen, Köln.

S u m m a r y

Biljana Sikimić

GOD-PRAYING BIRD

Three lemmas from the Dictionary of the Serbian Academy of Arts and Sciences are discussed. All of them refer to the same folklore text realia: 'god-praying bird' (SCr. *bogomoljica* etc.). New lexicographic solutions are proposed followed by some ethnolinguistic commentaries about the treatment of small wild birds on the South Slavic ground (finding their nests, destroying their eggs and small birds).